

שומא על פדחתה (כתובות עה)

גליון 354

איתא במשנה בדף עב: כל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים. ובדף עה. תנא הוסיפו עליהן (ופירש"י בנשים שאין בכהנים) זיעה ושומא וריח הפה וכו'. האי שומא היכי דמיא, אי דאית בה שער, הכא והכא פסלה (גם בכהנים), אי דלא אית בה שער, אי שומא גדולה היא, הכא והכא פסלה, אי שומא קטנה היא, הכא והכא לא פסלה. דתניא שומא שיש בה שער ה"ז מום. אין בה שער, גדולה ה"ז מום, קטנה אין זה מום וכו'. א"ר יוסי בר' חנינא בעומדת על פדחתה (ופירש"י בעומדת על פדחתה, ולעולם בשאין בה שער ובקטנה). פדחתה, ראה וניפייס הוא. א"ר פפא בעומדת לה תחת כפה של ראשה וזימנין דמתחזיא וזימנין דלא מתחזיא. (והיות וזימנין דלא מתחזיא יתכן שלא ראה שהיה בה מום). מבואר בסוגיין לפי רש"י ששומא קטנה בלי שער, למרות שמבואר בברייתא שאינה מום, היינו לגבי כהנים אבל לגבי אשה הוי מום. ומיירי במקום שהוא נסתר לפעמים, ולכן יתכן שלא ראה לפני כן שיש לה מום, ולכן אין לטעון שראה ונתפייס.

וכתב בשו"ע (אבן העזר סי' לט סע' ד) וזו היא השומא שיתירה האשה על הכהנים והיא שעומדת תחת כיפה שבראשה פעמים נראית ופעמים אינה נראית, שאם תמיד נראית הרי ראה ונתפייס. ואם תמיד אינה נראית אינו מום.

שומא קטנה בלי שער שהיא במקום נסתר אינה נחשבת מום. וכתבו בחלקת מחוקק ובבית שמואל דבשומא גדולה כאיסור או שיש בה שער, אפי' אינה נראית הוי מום.

היוצא מן הדברים הוא שיש שומא שהיא מום בעצם ולכן אפי' במקום נסתר הוי מום. ויש שומא שאינה מום בעצם ורק במקום שהיא מגולה נחשבת מום. כל השם מום שלה היא רק כשהיא גלויה. ומום כזה שאינו מום גמור אינו פוסל בכהנים. ומה דהזכירו שהשומא על פדחתה כי רק בכה"ג הוי מגולה ובכל זאת יתכן שלא ראה ונתפייס כי לפעמים היא מכוסה ע"י כיפה.

והנה הרמב"ם (פ"ז אישות ה"ז) כתב ומה הן המומין הפוסלין בנשים, כל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים וכו'. ויותר עליהן (על הכהנים) בנשים ריח רע וזיעה וכו' ונשיכת כלב ונעשה המקום צלקת. ושומא שעל הפדחת אפילו היתה קטנה ביותר ואפילו קרובה לשער ראשה, ואף ע"פ שאין בה שיער. וזו היא השומא שיתרה אשה על הכהנים. אבל אם היתה שומא שיש בה שיער בשאר הפנים או שומא גדולה כאיסור אעפ"י שאין בה שיער הרי זה מום בין בכהנים בין בנשים.

ברמב"ם מבואר ששומא שפוסלת היא רק בפנים ולא בשאר הגוף ואפילו בכהנים, שהרי כתב אם היתה שומא שיש בה שיער בשאר הפנים. ובאשה יש עוד מום בקצה הפנים, ומשמע מלשונו שנקט ואפילו קרובה לשער ראשה, שאם נמצא בשאר הפנים ודאי הוי מום אלא אפי' בקצה ליד שער ראשה נמי הוי מום.

וקשה דהא הגמ' מק' דאם היא על הפנים הרי ראה ונתפייס. וע"כ דאיירי דוקא בסמוך לכיסוי ראשה שאז יתכן שלא ראה. אבל בשאר הפנים ודאי ראה. וברמב"ם משמע דבשאר הפנים ודאי הוי מום.

אבל עכ"פ מבואר ברמב"ם שכל השם מום של שומא זה רק על הפנים. והחידוש המיוחד של שומא בנשים הוא שאפי' אם הוא בקצה הפנים ולפעמים אינו נראה בכלל בכל זאת נחשב מום. ושם משכחת לה שאולי לא שם לב אליה ולכן יכול עכשיו להקפיד. ובכהנים יוצא דשומא פוסלת רק בשאר הפנים ואפי' שיש בה שיער שהרי כתב שאם היתה שומא שיש בה שיער בשאר הפנים הוי מום. ושומא קטנה אינה נחשבת מום כלל בכהנים אפי' באמצע הפנים.

בטור (סי' לט) כתב ואם יש בה שומא שיש בה שער אפילו היא קטנה הרבה או גדולה כאיסור אפילו אין בה שער בכל מקום שהיא בגופה הרי זו מום. ואם היתה קטנה מכאיסר ואין בה שער ועומדת בפדחתה תחת

כיפה שבראשה פעמים נראית ופעמים אינה נראית הרי זה מום. ואם עומדת במקום אחר אינו מום. ואם בכל פעם נראית סבר וקביל.

מבואר בטור ששומא קטנה בלי שיער אינה מום אם היא במקום מכוסה, במקום שאינה נראית. וכן כתב ששומא קטנה במקום אחר מהפנים אינו מום. ובפנים שהיא נראית היא נחשבת מום רק שהיות והיא במקום שהיא נראית ודאי סבר וקביל. אבל בפדחתה שהיא מקום שלפעמים נראית הוי מום לבטל הקידושין כי יכול לומר שלא ראה אותה כי אולי היה אז מכוסה.

לפי הטור שומא גדולה היא מום בכל מקום בגוף, והביאור הוא כי ס"ל שהוא מום בעצם ולכן גם במקום שאינה נראית הוי מום. אבל שומא קטנה כל השם מום שבה היא באופן שרואים אותה ולכן רק על הפנים הוי מום. אלא שבמקום גלוי לא הוי מום לבטל הקידושין כי ודאי ראה ונתפייס. ורק בסמוך לכיסוי ראשה ששם נחשב מום כי לפעמים הוא מתגלה ויתכן שלא ראה אותה לפני הקידושין, בכה"ג הוי מום לבטל הקידושין. וכן נקט בשלחן ערוך כנ"ל.

ועל פי דברי הטור אפשר לבאר את דברי הרמב"ם, דהרמב"ם ס"ל שכל השם מום של שומא הוא רק על הפנים (ודלא כהטור) ובאשה נתחדש שגם קטן נחשב מום ואפילו בקצה של הפנים ליד שער ראשה, דבמקום המגולה של הפנים ודאי הוי מום אלא ששם הרי סבר וקביל ולכן למעשה רק בכה"ג דהוי על פדחתה ליד שער ראשה יהיה המום סיבה לבטל הקידושין. מה שכתב הרמב"ם אפילו קרובה לשער ראשה היינו דאפי' שאינו כ"כ ניכר ולפעמים מכוסה בכל זאת נחשב מום. אבל רק במום כזה מצי' לטעון שלא ידע. אבל אין כוונת הרמב"ם שבשומא בפנים ייחשב מום לבטל הקידושין דהא ודאי סבר וקביל.

והנה הרי"ף (דף לה. לדפי הרי"ף) הביא הא דשומא דיש בה שער הרי זו מום, אין בה שער, גדולה הרי זו מום, קטנה אין זה מום. אבל לא הביא הא דשומא קטנה על פדחתה. וכבר העיר בזה הבית יוסף (סי' לט). והר"ן תמה למה לא הזכיר הרמב"ם הא דאוקימנא לה בעומדת תחת כפה של ראשה דזמנין דמתחזיא וזמנין דלא מתחזיא. על דברי הרי"ף שכתב שקטנה אין בה מום כתב הר"ן ושומא שהוסיפו בנשים מפרשין לה בגמרא בקטנה שאין לה שער ובעומדת על פדחתה. ולא העיר למה הרי"ף השמיט דבר זה. ורק על הרמב"ם הקשה למה לא הביא את הא דעומדת תחת כפה. והב"י העיר דיש לתמוה על הר"ן למה לא תמה על הרי"ף. ובספר הערות להגר"ש"א כתב ליישב את הרי"ף דבגמ' לא נאמר חידוש הלכה אלא בירור הדין שאצל אשה זה מום כי לפעמים זה מתגלה, ואילו בכהן זה לא מום כי הכהן יכול להוריד מצנפתו ולא יראה כלל השומא. וא"כ זהו דבר שמעצמינו יכולין להבין מה נקרא גלוי, ותלוי אצל מי. ומשו"ה השמיטו הרי"ף שאין מזה נפק"מ להלכה. וכן מבואר ברמב"ם דשומא דוקא בגלוי הוי מום ולא שזה במקומות הנסתרים. וא"כ בדין שומא שהביא הרי"ף כבר נכלל דבר זה שהרי באשה מיקרי זה גלוי.

ולכאורה עדיין קשה דבשלמא ברמב"ם אפשר לדייק שרק בגלוי הוי מום וכמו שנתבאר ע"פ הטור אבל הרי"ף כלל לא הזכיר הא דשומא הוי מום רק כשהוא בגלוי כך שיובן מאליו הא דפדחתה שהיות ולפעמים הוי גלוי הוי מום באשה.

וע"כ י"ל שהיות ושומא גדולה נחשבת מום וקטנה לא בכהן, מזה גופא מוכח שהמום הוא מום רק כשהוא בגלוי ולכן מובן מאליו שבאשה גם שומא קטנה אם נראית אפי' לפעמים הוי מום. אבל בכהן שיכול לכסותו בשעת עבודה לא הוי מום. ועדיין צ"ע.

עכ"פ בטור חזינן ששומא קטנה פוסלת רק בנראית. ובאשה נתחדש שאפי' שנראית לפעמים הוי מום. אבל בשומא גדולה כתב להדיא דהוי מום בכל מקום בגופה. דלטור הוו שני דינים של מום. שומא גדולה או שיש בה שער הוי מום בעצם ולכן פוסל בכל מקום אבל שומא קטנה הוי מום רק באופן שנראית. אבל ברמב"ם שכתב אם היתה שומא שיש בה שער בשאר הפנים משמע דכל שומא אינה פוסלת אלא על הפנים. ולפי"ז אין הגדר שיש שני דינים שונים של שומא אלא הכל אחת, ששומא הנראית על הפנים פוסלת אלא דבאשה נתחדש שאפי' בקטנה ואפי' בקצה הפנים ובמקום שלפעמים נסתרת נחשבת למום.